

Utgivelsesdato: 01.01.2013

Sist revidert: 11.03.2026

RETNINGSLINJE

for samhandling ved iverksettelse og gjennomføring
av dom på overføring til tvungent psykisk helsevern,
jf. strl. (2005) § 62 jf. § 20 annet ledd bokstav a eller b.

Innholdsfortegnelse

Om retningslinjen	3
Om Nasjonal koordineringsenhet for dom til tvungent psykisk helsevern	3
Om tidsubestemt og tidsbestemt særreaksjon	3
1. Ved tiltale med påstand om dom på overføring til tvungent psykisk helsevern	4
2. Ved tiltale med påstand om opprettholdelse av dom til tvungent psykisk helsevern	5
3. Oppfølging og kontroll i gjennomføringsperioden	6
4. Ved opphør av dom til tvungent psykisk helsevern	7
Referanser	8

Om retningslinjen

Dette er en nasjonal retningslinje etter psykisk helsevernloven (heretter forkortet til phvl) § 5-2 a. Formålet med retningslinjen er å sikre nødvendig samhandling mellom helsevesen og justissektor ved iverksettelse og gjennomføring av dom på overføring til tvungent psykisk helsevern, jf. straffeloven (heretter forkortet til strl.) (2005) § 62, jf. § 20 annet ledd bokstav a eller b.

Retningslinjen utfyller lovverket som regulerer iverksettelse og gjennomføring, se særlig psykisk helsevernloven kapittel 5 og straffeloven (2005) § 62, jf. § 20 annet ledd bokstav a eller b. Det vises for øvrig til psykisk helsevernloven § 5-6 a og § 5-6 b om opplysninger til påtalemyndigheten, retten, nasjonal koordineringsenhet og den tiltalte eller domfelte.

Om Nasjonal koordineringsenhet for dom til tvungent psykisk helsevern

Mandatet til Nasjonal koordineringsenhet er hjemlet i psykisk helsevernloven § 5-2 a. Enheten skal være en administrativ og permanent aktør ved gjennomføringen av dommer til tvungent psykisk helsevern og skal sikre god samhandling mellom helse- og justissektoren. Funksjonen skal være en integrert del av gjennomføring av dom til tvungent psykisk helsevern og et viktig bidrag til sikkerheten og samfunnsvernet. (Prop. 108 L (2011-2012))

Nasjonal koordineringsenhet for dom til tvungent psykisk helsevern skal primært:

- Utarbeide og oppdatere retningslinjer for samhandling ved iverksettelse og gjennomføring av dom på tvungent psykisk helsevern
- Føre register som gir nødvendig oversikt over personer dømt til tvungent psykisk helsevern
- Sørgje for at alle parter har den informasjon som er nødvendig for at de lovpålagte oppgavene skal kunne løses på best mulig måte

Nasjonal koordineringsenhet er organisert under Helse Sør-Øst RHF, Oslo universitetssykehus HF, regional sikkerhetsseksjon. For mer informasjon om enheten, se www.nasjonalkoordineringsenhet.no.

Om tidsubestemt og tidsbestemt særreaksjon

Tidsubestemt særreaksjon: Dom på overføring til tvungent psykisk helsevern grunnet alvorlig vold, seksuallovbrudd osv. jf. strl. (2005) § 62 første ledd.

- Det skal i gjennomføringen legges særlig vekt på behovet for samfunnsvernet, jf. phvl. § 5-3 annet ledd tredje punktum.
- Den dømte kan tidligst begjære opphør 1 år etter overføringsdommen eller dom som nekter opphør.
- Påtalemyndigheten må innen 3 år etter rettskraftig dom vurdere om særreaksjonen skal opphøre eller om saken skal bringes inn for retten, jf. strl. (2005) § 65.

Tidsbestemt særreaksjon: Dom på overføring til tvungent psykisk helsevern grunnet gjentatte lovbrudd av samfunnsskadelig eller særlig plagsom art jf. strl. (2005) § 62 annet ledd.

- Det skal under gjennomføringen legges lik vekt på samfunnsvern og behandling, jf. phvl. § 5-3 annet ledd annet punktum.
- Den dømte kan tidligst begjære opphør 6 måneder etter overføringsdommen eller dom som nekter opphør.
- Særreaksjonen skal opphøre senest 3 år etter overføringsdommen.

1. Ved tiltale med påstand om dom på overføring til tvungent psykisk helsevern

Ved tiltalebeslutning

Statsadvokaten:

- 1.1. Straks tiltalebeslutning er utferdiget skal statsadvokaten varsle koordineringsenheten ved å oversende kopi av tiltalebeslutning. Underretningen skal inneholde kontaktinformasjon til de sakkyndige og til ansvarlig politiadvokat.

Nasjonal koordineringsenhet:

- 1.2. Koordineringsenheten anmoder ansvarlig regionalt helseforetak om avgjørelse om hvilken institusjon som skal ha behandlingsansvaret ved en eventuell rettskraftig dom, jf. phvl. § 5-2. Koordineringsenheten ber om at det utpekes en faglig ansvarlig og en egnet institusjon. Koordineringsenheten oversender tiltalebeslutning og kontaktinformasjonen til ansvarlig statsadvokat, politiadvokat og sakkyndige. Kopi sendes til de rettsoppnevnte sakkyndige.
 - 1.2.1. Etter avtale med det regionale helseforetaket kan koordineringsenheten ta direkte kontakt med det ansvarlige helseforetaket i henhold til etablerte regler for opptaksområder og fordelingspraksis.
 - 1.2.2. Ved uenighet om hvilket regionalt helseforetak som er ansvarlig for den tiltalte i henhold til etablerte regler for opptaksområder og fordelingspraksis, sendes saken til Helsedirektoratet for avgjørelse¹.
- 1.3. Etter mottatt svar sender koordineringsenheten underretning til ansvarlig statsadvokat om egnet institusjon og hvem som skal være faglig ansvarlig. Kopi av underretningen sendes til ansvarlig politiadvokat og den faglig ansvarlige. Underretning sendes også til stedlig statsadvokatembete og politidistrikt i de tilfeller der utpekingen er lagt til andre deler av landet.

Det regionale helseforetaket:

- 1.4. Det regionale helseforetaket (eventuelt det lokale helseforetaket etter avtale, se punkt 1.2.1) avgjør hvilken avdeling som skal ha behandlingsansvaret, jf. phvl. § 5-2. De rettsoppnevnte sakkyndige kan kontaktes for råd om hvilken avdeling den tiltalte skal innlegges ved. Det skal gis skriftlig svar til koordineringsenheten innen tre uker. Det regionale helseforetaket (eventuelt det lokale helseforetaket etter avtale, se punkt 1.2.1) videresender tiltalebeslutning til den utpekte faglig ansvarlige.

Under domstolens behandling

Nasjonal koordineringsenhet:

- 1.5. Koordineringsenheten orienterer det regionale helseforetaket (eventuelt det lokale helseforetaket etter avtale, se punkt 1.2.1) og den utpekte faglig ansvarlige om eventuelle anker og berømmelse for hovedforhandling.

¹ Jf. spesialisthelsetjenesteloven § 5-1 fjerde ledd. Etter forskrift 2010-03-18-425 er denne myndigheten delegert fra Helse- og omsorgsdepartementet til Helsedirektoratet.

Ved rettskraftig dom

Statsadvokaten:

- 1.6. Når dommen er rettskraftig underretter statsadvokaten koordineringsenheten umiddelbart om dette. Statsadvokaten oversender kopi av dom(mer), påtegningsark og rettspsykiatrisk(e) erklæring(er). Det skal fremgå av påtegningsarket hvilken dato som skal legges til grunn for beregning av treårsfrist.

Nasjonal koordineringsenhet:

- 1.7. Koordineringsenheten underretter den faglig ansvarlige om at dommen er rettskraftig og oversender kopi av dom(mer), påtegningsark, rettspsykiatrisk(e) erklæring(er) med tilhørende uttalelse fra Den rettsmedisinske kommisjon samt helseopplysningsskjema. Det skal fremgå av underretningen hvilken dato som skal legges til grunn for treårsfrist og for utarbeidelse av statusrapporter (se punkt 1.6). Kopi uten vedlegg sendes til det regionale helseforetaket (eventuelt det lokale helseforetaket etter avtale, se punkt 1.2.1).

Det regionale helseforetaket og den faglig ansvarlige:

- 1.8. Det regionale helseforetaket er ansvarlig for umiddelbar iverksettelse av dommen når denne er rettskraftig, jf. phvl. § 5-2. Institusjonen som er tildelt behandlingsansvar, jf. punkt 1.4, har ansvar for å peke ut en faglig ansvarlig, jf. phvl. § 5-2. Etter at den domfelte har vært til døgnbehandling i tre uker jf. phvl § 5-3, skal den faglig ansvarlige fylle ut helseopplysningsskjema og sende dette til koordineringsenheten.

2. Ved tiltale med påstand om opprettholdelse av dom til tvungent psykisk helsevern

Ved tiltalebeslutning

Statsadvokaten:

- 2.1. Straks tiltalebeslutning er utferdiget skal statsadvokaten varsle koordineringsenheten ved å oversende kopi av tiltalebeslutning. Underretningen skal inneholde kontaktinformasjon til de(n) sakkyndige og til ansvarlig politiadvokat.

Nasjonal koordineringsenhet:

- 2.2. Koordineringsenheten underretter den faglig ansvarlige om tiltale med påstand om opprettholdelse av særreaksjonen. Koordineringsenheten orienterer om hvem som er politiadvokat, statsadvokat og sakkyndige i saken og oppgir kontaktinformasjon til disse.

Under domstolens behandling

Statsadvokaten:

- 2.3. Statsadvokaten underretter koordineringsenheten om eventuelle anker og oversender fortløpende underretning om anke, informasjon om berømmelse av ankeforhandling og avgjørelser i ankesak.

Nasjonal koordineringsenhet:

- 2.4. Koordineringsenheten underretter den faglig ansvarlige om eventuelle anker.

Ved rettskraftig dom

Statsadvokaten:

- 2.5. Når fullbyrdelsesordren er gitt, underretter statsadvokaten koordineringsenheten umiddelbart om at dommen er rettskraftig. Statsadvokaten oversender kopi av dom(mer), påtegningsark og rettspsykiatrisk(e) erklæring(er). Det skal fremgå av påtegningsarket hvilken dato som skal legges til grunn for beregning av treårsfrist.

Nasjonal koordineringsenhet:

- 2.6. Koordineringsenheten underretter den faglig ansvarlige om at dommen er rettskraftig og oversender kopi av dom(mer), påtegningsark, rettspsykiatrisk(e) erklæring(er) med tilhørende uttalelse fra Den rettsmedisinske kommisjon, samt helseopplysnings skjema. Det skal fremgå av underretningen hvilken dato som skal legges til grunn for treårsfrist og for utarbeidelse av statusrapporter (se punkt 1.6).
- 2.7. Kopi uten vedlegg sendes til det regionale helseforetaket (eventuelt det lokale helseforetaket etter avtale, se punkt 1.2.1).

3. Oppfølging og kontroll i gjennomføringsperioden

Statsadvokaten:

- 3.1. Statsadvokaten² har klageadgang til kontrollkommisjonen på vedtak om overføring etter phvl. §§ 5-4, jf. 4-10. Klagefristen er tre uker etter at statsadvokaten har mottatt vedtaket³.

Politiadvokaten/påtalemyndigheten:

- 3.2. Alle nye forhold som kan ha betydning for vurderingen av samfunnsvernet, sikkerhet og frihetsgrad for den dømte skal oppgis fortløpende til den faglig ansvarlige, jf. phvl. § 5-3⁴. Kopi av orienteringen skal sendes til koordineringsenheten og statsadvokaten.

Ved endring av ansvarlig politi- og/eller statsadvokat skal koordineringsenheten varsles.

² Etter psykisk helsevernloven § 5-4 har påtalemyndigheten klagerett. Kompetansen ligger til statsadvokaten, i likhet med kompetansen til å beordre fullbyrdelse og beslutte opphør.

³ Klagefristen er 3 uker, jf. forvaltningslovens § 29. Se også IS-9/2012 rundskriv psykisk helsevernloven og psykisk helsevernforordningen med kommentar, Helsedirektoratet. Klagefristen regnes fra det tidspunkt orientering om vedtaket kommer til statsadvokatens kontor. Påtalemyndigheten kan inngi fristavbrytende klage dersom det er behov for ytterligere tid til å vurdere vedtaket. Påtalemyndigheten må likevel ta endelig stilling til om klagen skal opprettholdes eller trekkes uten unødig opphold.

⁴ Eksempelvis kan det dreie seg om kontakt med narkotikarelaterte/kriminelle miljøer eller til situasjoner som erfaringsmessig medfører en forhøyet risiko for gjentatt kriminalitet. NB! Politiet bør gjøres kjent med at opplysningene vil bli ført inn i pasientens journal og at pasienten som hovedregel har tilgang til journalen, slik at politiet får anledning til å vurdere hvilken informasjon som kan formidles.

Nasjonal koordineringsenhet:

- 3.3. Dersom den domfelte flyttes mellom helseforetak og dermed fra et embetes oppdragsområde til et annet, skal mottakende statsadvokatembete og politidistrikt underrettes.
- 3.4. Koordineringsenheten påminner den faglig ansvarlige om utarbeidelse av statusrapport før 1 år, 2 år og 3 år etter dato for beregning av treårsfrist, se punkt 1.6. Statusrapportskjema vedlegges påminnelsen.

Den faglig ansvarlige:

- 3.5. Alle overføringsvedtak skal meddeles de klageberettigede, som har klagerett til kontrollkommisjonen, jf. phvl. § 5-4. Det fremgår av phvl. §§ 4-10 og 4A-3 tredje ledd hvilke overføringer som skal besluttes i vedtaks form. Klagefristen er tre uker etter at statsadvokaten har mottatt vedtaket. Kopi av vedtaket sendes til politiadvokat.
- 3.6. Påtalemyndigheten har bare klagerett på avgjørelser som gjøres i vedtaks form, jf. phvl § 5-4. Enkelte avgjørelser under gjennomføring av dom skal ikke gjøres i vedtaks form, selv om de kan ha vesentlig betydning for samfunnsvernet. Det kan dreie seg om overføringer innen samme institusjon, jf. phvl. § 4-10 første ledd annet punktum, eller om avgjørelser om permisjoner jf. phvl. § 5-3 nytt tredje ledd⁵. Dersom særlige hensyn tilsier det, skal faglig ansvarlig konsultere påtalemyndigheten før domfelte overføres mellom ulike sikkerhetsnivåer innen samme institusjon eller får permisjon.
- 3.7. Den faglig ansvarlige sender årlig statusrapport til politiadvokaten før 1 år, 2 år og 3 år etter dato for beregning av treårsfrist. Kopi av statusrapport skal sendes til statsadvokat og koordineringsenheten. Statusrapporten skal følge mal for utarbeidelse av statusrapporter, se www.nasjonalkoordineringsenhet.no. Den faglig ansvarlige skal også fylle ut statusrapportskjema som vedlegges statusrapport som sendes til koordineringsenheten. Opplysninger som er nødvendige for å vurdere om dom på tvungent psykisk helsevern skal opprettholdes, skal gis uten hinder av taushetsplikt, jf. phvl. § 5-6 a.
- 3.8. Ved endring av faglig ansvarlig og/eller behandlende institusjon/adresse for den domfelte skal koordineringsenheten underrettes med skjema for endring av ansvarsforhold. Skjemaet sendes i kopi til ansvarlig politiadvokat og statsadvokat.
- 3.9. Alle nye forhold som kan ha betydning for samfunnsvernet og dermed for påtalemyndighetens kontrollfunksjon, jf. phvl. § 5-5⁶ skal meddeles fortløpende til ansvarlig statsadvokat, med kopi til ansvarlig politiadvokat og koordineringsenheten.

4. Ved opphør av dom til tvungent psykisk helsevern

Statsadvokaten:

- 4.1. Statsadvokaten underretter koordineringsenheten om opphør av en dom og oversender kopi av påtegningsark med underretning om frifinnende dom/opphør etter statsadvokatens vedtak og eventuelt frifinnende dom.

⁵ I lov av 2. juli 1999 nr. 62 om etablering og gjennomføring av psykisk helsevern gjøres følgende endringer:

§ 5-3 nytt tredje ledd skal lyde: Dersom særlige hensyn tilsier det, skal faglig ansvarlig konsultere påtalemyndigheten før domfelte overføres mellom ulike sikkerhetsnivåer innen samme institusjon eller får permisjon. Dersom påtalemyndigheten mener at samfunnsvernet ikke er tilstrekkelig ivaretatt ved utgang og permisjon er påtalemyndigheten henvist til å begjære endring i gjennomføringen etter phvl. § 5-5.

⁶ Dette gjelder situasjoner som har relevans for samfunnsvernet og hvor påtalemyndigheten kan tenkes å ha interesse i å begjære endring, jf. phvl. § 5-5. Det kan eksempelvis dreie seg om rømnings, vold og trusler mot medpasienter, ansatte eller andre, bruk av rusmidler etc.

Nasjonal koordineringsenhet:

- 4.2. Koordineringsenheten underretter den faglig ansvarlige om opphør av særreaksjonen. Kopi uten vedlegg sendes til det regionale helseforetaket (eventuelt det lokale helseforetaket etter avtale, se punkt 1.2.1)

Referanser

[Lov om straff](#) (straffeloven 2005)

[Lov om rettergangsmåten i straffesaker](#) (straffeprosessloven)

[Lov om etablering og gjennomføring av tvungent psykisk helsevern](#) (psykisk helsevernloven)

[Lov om behandlingsmåten i forvaltningssaker](#) (forvaltningsloven)

[Riksadvokatens rundskriv nr. 2/2020](#) (erstatter riksadvokatens rundskriv nr. 4/2001)

[Justis- og beredskapsdepartementet, \(tidl. justis- og politidepartementet\) Ot. prp nr. 87 \(1993-1994\)](#)

[Psykisk helsevernloven og psykisk helsevernforskrift med kommentar, Helsedirektoratet, rundskriv IS-9/2012](#)

Mal for utarbeidelse av statusrapport, se www.nasjonalkoordineringsenhet.no

Kontaktinformasjon

Postadresse:

Oslo universitetssykehus HF
Nasjonal koordineringsenhet for dom til tvungent psykisk helsevern
Postboks 4950 Nydalen
0424 Oslo

Telefon: 23 06 63 02

E-post: koordineringsenheten@ous-hf.no

Nettside: www.nasjonalkoordineringsenhet.no

Org. nummer: 922 776 547